

www.e-rara.ch

Antonini Liberalis Transformationum congeries

Antoninus

Basileae, 1568

Universitätsbibliothek Basel

Persistent Link: <https://doi.org/10.3931/e-rara-153>

M. Antonini imperatoris de vita sua, liber VI.

---

www.e-rara.ch

Die Plattform e-rara.ch macht die in Schweizer Bibliotheken vorhandenen Drucke online verfügbar. Das Spektrum reicht von Büchern über Karten bis zu illustrierten Materialien – von den Anfängen des Buchdrucks bis ins 20. Jahrhundert.

e-rara.ch provides online access to rare books available in Swiss libraries. The holdings extend from books and maps to illustrated material – from the beginnings of printing to the 20th century.

e-rara.ch met en ligne des reproductions numériques d'imprimés conservés dans les bibliothèques de Suisse. L'éventail va des livres aux documents iconographiques en passant par les cartes – des débuts de l'imprimerie jusqu'au 20e siècle.

e-rara.ch mette a disposizione in rete le edizioni antiche conservate nelle biblioteche svizzere. La collezione comprende libri, carte geografiche e materiale illustrato che risalgono agli inizi della tipografia fino ad arrivare al XX secolo.

Nutzungsbedingungen Dieses Digitalisat kann kostenfrei heruntergeladen werden. Die Lizenzierungsart und die Nutzungsbedingungen sind individuell zu jedem Dokument in den Titelnformationen angegeben. Für weitere Informationen siehe auch [Link]

Terms of Use This digital copy can be downloaded free of charge. The type of licensing and the terms of use are indicated in the title information for each document individually. For further information please refer to the terms of use on [Link]

Conditions d'utilisation Ce document numérique peut être téléchargé gratuitement. Son statut juridique et ses conditions d'utilisation sont précisés dans sa notice détaillée. Pour de plus amples informations, voir [Link]

Condizioni di utilizzo Questo documento può essere scaricato gratuitamente. Il tipo di licenza e le condizioni di utilizzo sono indicate nella notizia bibliografica del singolo documento. Per ulteriori informazioni vedi anche [Link]

M. ANTONINI IMPE-

ratoris de vita sua, Liber VI.

Natura vniuersi suo gubernatori obediens est, ac bene composita: quæ verò eam gubernat mens, nullam in seipsa habet malè agendi causam: quippe nihil ei inest vitij, neq; peccat, neque ab ea quicquam læditur: omnia verò secundum eam fiunt atq; perficiuntur.

Nullò pone in discrimine, algensne an calens, dormituriens an somni satur, malè an bene audiens, moriens an aliud quid agens id facias, quod te decet: quãdo mors etiam vna est earum actionum, quæ ad vitam referuntur. Sufficit igitur, ea etiam imminente, id quod instat, bene collocare.

Intrò respice. Nullius rei neque propria qualitas, neque id quod ei debetur, te fallat.

Omnia quæ subiecta sunt, celerrimè mutantur, & aut in halitum resoluuntur, siquidem sit compacta eorum substantia, aut dissipantur.

Mens vniuersi gubernatrix scit quomodo se habeat, quid agat, & quam habeat materiam subiectam.

Vlciscendi ratio optima est, ne similis
 fias eius qui iniuriam fecit.

Vno hoc te oblecta, inq; vno hoc ac-
 quiesce, vt ab vna societatis humanæ tuæ
 dæ causa suscepta actione, ad aliam trā-
 seas, Dei memor.

Princeps hominis pars est ea, quæ se-
 ipsam excitat atq; ciet: seq; talem, qualē
 vult efficit: præstatq; vt ea quæ eueniūt,
 talia, qualia ipsa vult, sibi videantur.

Omnia secundum naturam vniuersi
 sunt: neque enim possunt fieri secun-
 dum aliam aliquam, siue extrinsecus
 circundantem, siue inclusam, siue foris
 suspensam.

Vniuersum aut confusio quædam est,
 & contextus fortuitus rerum iterum à
 se diuellendarum & dissipandarum: aut
 vnitione, ordine & prudentia constat.
 Si prius illud verum est, quid est cur cu-
 piam inani huic colluiei & mixturæ im-
 morari? quid aliud expetendum, quàm
 vt in terram vtcunq;, redigar? quid per-
 turbor? quicquid egero, tamen dissipatio
 me corripiet. Sin altero modo res ha-
 bet, veneror eum, animoq; cōstanti sum,
 & gubernanti mundum confido.

Cum te rerum præsentium status nō-
 nihil

nihil perturbat, celeriter ad te redi: neq; ultra quàm necesse est, à modo eius quã instituisti cantilenæ discede. Nam eo facilius harmoniam tueberis, si continenter ad eam reuertaris.

Si tibi simul & nouerca & mater esset, illam quidem coleres, & tamen crebrò ad matrem te reciperes. Eadem est tibi ratio aulæ & philosophiæ. Quare ad hãc sæpenumerò reuertere, & in hac acquiesce, quæ efficit, vt & res aulicæ tibi tolerabiles videantur, & tu dum in ijs versaris, ferri queas. Tale est, cùm sic cogitamus de cibus & id genus rebus hoc esse piscis cadauer, illud auis, aut porci: item, Falernum, succum esse exiguum vuluæ: purpuram capillos esse ouiculæ, modico testudinis sanguine imbutos: tum coitum, intestini parui affriktionem, muciq; excretionem, non sine conuulsione. Cogitationes hæ præclaræ sunt: nam rem ipsam attingunt, ac pertranseunt, vt qualis ea sit, cerni possit. His per omnem vitam vtendum est: ac sicubi res quam maximè videtur comprobata digna, tegumentis est nudanda, vt & eius in conspectum veniat vilitas: & id quo se ostentat, ei

bat, ei adimatur. Etenim fucus, impostor est callidissimus: ac tum maximè in fraudem inducit, cum quis maximè se res ferias & dignas tractare putat. Vide igitur, quid de hoc Crates, quid Xenocrates dicat. Pleraq; eorum, quæ vulgus admiratur, si sub habitu aut natura continentur, ad latissimè patentia genera reuocantur: vt lapides, vt ligna, ficus, vites, oleæ. Quæ sub arctioribus aliquanto, ad animata: vt greges, armenta. Si qua paulò plus haberent gratiæ, hæc ad ea reducuntur quæ comprehenduntur sub anima ratione prædita, non quidem vniuersali, sed quatenus artes tractat, aut alias facultates: aut ipsa per se æstimantur: vt, quidnam esset, possidere multa mancipia. Qui verò animus ratione præditum cum omnibus suis facultatibus, ciuilibusq; cæteris studio veneratur, reliquarum is rerum nullam curat: sed omnibus postpositis, suum animum ita affectum, atque ita se mouentem vt rationi & ciuili societati congruit, cõseruat: cognatoq; genio in hac re inseruit. Quædam iam fiunt, quædam mox existent: quin & eius quod sit, pars iam nunc aliqua euauit. Fluxus & alterationes cõtinenter mundum renouant: quemad-

quemadmodum infinitum æuum temporis adfiduo lapsu nouum subinde redditur. In hoc itaque flumine quisnam ea quæ præterferuntur, ac quibus insistere non possit, honore aliquo dignetur? is quidem perinde agat, ac si quis vnum de præteruolâtibus passerulis diligere incipiat, atque is iam è conspectu eius abierit. Ita se & vita vniuscuiusque hominis habet, vt halitus à sanguine sublatus, & aër inspiratus. Quale enim est quod semel animam attrahimus, & efflamus, id quod identidem facimus: tale etiam est, quòd omnè respirandi facultatem, quã heri aut nudiustertius nati accepimus, eò reddimus vnde accepimus. Quòd vegetamur more stirpium, respiramus more pecudum & ferarum, quòd visis afficimur, quòd appetitionis causa mouemur, quòd cõgregamur, quòd nutrimur: omnia hæc non maiori sunt in precio ponenda, quàm quòd excernimus cibi recrementa. Quid igitur honore dignum est? num plausus? nequaquam. Ergo ne laus quidem populi, quæ nihil est aliud quàm plausus linguarum. Sublata igitur etiam gloriola, quid restat quod suspiciamus & veneremur? Equidem hoc ceseo,

vt quemadmodum facti instructi q; à natura sumus, ita moueamur. Eò nos etiam diligentia opificum, & artes ducunt. Omnis enim ars huc collimat, vt id quod paratum est, aptum sit & idoneum ad opus, cuius operis causa paratum est. Idẽ quærit vinitor, idem qui pullos equorũ domat, idem qui canes educat. Ergo & institutio primę ætatis & doctrina eò cõtendunt: is q; finis est, quem expetere debeas. Hunc consecutus, nihil est in alijs reb. quod sis tibi quæsiturus. Quòd si pergas alia etiã expetere, neq; liber eris, neque tibi sufficies ipse, neq; eris affectuũ vacuus: necessariò enim inuidebis, emulaberis, sinistra suspicaberis de his qui illa tibi adimere possunt, insidiaberis ijs qui id quod magni sit à te possidēt. Omnino enim necesse est eũ esse animo perturbato, q̄ ista desiderat: sepe etiã deos incusare. Qui verò mētẽ suã reueretur atq; colit, is & sibi ipsi probabitur, & cum cœtu hominum bene ei conueniet: cùmque dijs consentiet, id est, laudabit quæcunque ij distribuunt & ordinauerunt. Infra, super, atque circum te motus sunt elementorum. Motus verò virtutis in eorum nullo est: sed diuiniore quadã, & ad
 intelli-

intelligendū difficili via procedit. Vide quid agant homines. Eos qui eodem cū ipsis viuunt tempore, laudare nolūt: ipsi verò à posteritate laudari, magnum existimant: nimirū ab ijs quos neq; viderūt, neq; videbunt vnquā. Id verò haud multo aliud est, quàm si doleret ipsis non à prioris etiā ætatis hominib. se laudatos esse. Nō, si quid assequi industria tua nequis, id à nullo posse apprehēdi homine existima: sed quicquid homo potest, quicquid ei cōuenit, id & tibi cōcedi iudica. In palēstra si quis vnguibus aduersarium laniauit, aut capite incusso ferijt, non indignamur, neque offendimur, neque infidiarum suspectum habemus: cauemus quidem nobis ab eo, non vt ab hoste, neque sinistrum quid de eo suspicamur, tantum placidè eum declinamus. Id fieri debet etiā in reliquis vitæ partibus, vt idem de alijs sentiamus, quod de ijs cum quibus colluctamur: possumus enim (vt dixi) citra suspicionem & odium ab ijs cauere, & eos vitare. Si quis me redarguere potest, & demonstrare, quòd non rectè sentiam, aut agam, læto animo sententiam mutabo: veritatem enim quæro, quæ nemini vnquā damno fuit: dam-

damnum autem facit, qui in errore & ignorantione sua permanet. Ego, quod est mei officij, ago: cætera me non auellunt. Aut enim anima aut ratione carent, aut viæ ignara errât. Animantia rationis expertia, tum omnes eiusmodi res & subiecta, magno & liberali animo sunt vsurpanda tibi: nempe ratione prædito. Hominibus verò, vt ipsis quoq; mente instructis, ratione societatis habita vtere. In omni verò negotio deos comprecare: neque sollicitus esto, quantum temporis spacium tibi ad agendum detur: sufficiunt enim vel tres huiusmodi horæ. Alexander Macedo, agasoque eius, mortui in idem sunt redacti. aut enim assumti sunt ad mentem mundi eam, qua sati sunt reliquorum animi: aut dissipati sunt in atomos, vnus perinde atque alter. Cum animo tuo considera, quàm multa vnico temporis momento fiant in vniuscuiusque nostrum cum animo, tum corpore: ita fiet vt non mireris, quòd longè plura, imò verò omnia quæ in mundo hoc fiunt, simul extent. Si quis à te quærat, quomodo sit nomen Antonini scribendum: nonne singulatim omnes litteras proferres? Quid ergo si qui irascuntur, num vicissim

tu quoque stomachaberis? nō potius numerum inibis placidè singularum rerū? Itaq; etiam hīc memento, suis omne officium quibusdā constare numeris: quos si imperturbatos seruaueris, neq; indignantibus alijs ipse quoq; indigneris re-
cta via id quod proposuisti, perficies.

Inhumanum esse videtur, hominem impedire, ne ad ea feratur quæ ei vtilia & cognata videntur. Atqui id tu ne faciant prohibes quodammodò, dum iniquo animo fers eos delinquere. Ferunt enim utique ad id, quod naturæ suæ coniunctū & vtile putant. Sed res non ita habet. Id itaq; ostende eis, & doce citra indignationem. Mors finem imponit sensuum, motus, & cogitationum officijs, animūque à corporis ministerio liberat. Turpe autem est in hac vita, in qua corpus tuum labori non succumbit, animū tuum elanguescere. Vide ne à præsentī statu deiectus obruaris. Potest enim hoc fieri. Itaq; conserua te ipsum simplicem, bonum, integrum, grauem, apertum, iusticiæ studiosum, piū erga deos, benignum, humanum, ad officium tuendum fortem: annitere vt talis perman eas, qualem te facere voluit philosophia: venera

4

5

re deos, salutem hominibus affer. Breue est vite in terra degende tempus: omnifque eius fructus, sancta animi constitutio, & actiones communitati hominum utiles. Omnia, vt decet Antonini discipulum, age. Quæ fuerit eius in agendo secundum rationem firmitas, quæ vbi que æqualitas, quæ sanctitas, memento: quæ vultus serenitas, ac comitas.

Quantus ille gloriæ contemptor, quod eius in percipiendis rebus studium: cum nihil prætermitteret, nisi prius accuratè perspexisset, ac cognouisset. Vt tulerit iniuste ipsum repræhendentem, neque conuicium his reposuerit: vt nihil properatè aut cupidè aggressus sit: vt calūnias non admiserit: vt diligens fuerit morum actionumque examinatus: non obrectator, non meticulosus, non suspiciosus, non sophista. Quàm paucis fuerit contentus: vt domo, lecto, veste, cibo, famulatu. quàm tolerans laborum, quàm leni animo: vt tempus vsque ad vesperam propter victus tenuitatem egerit, ita vt ne excernere nisi consueta hora opus ei esset. Quæ eius in amicitia fuerit constantia, & æquabilitas: quomodo tulerit eos qui ipsius sententiam liberè impu

gnarent: gauisusq; fuerit, si quis melius aliquid ostenderet. Qua ille deos religione coluerit, citra superstitionem, recordare: ut tibi quoque vltima hora, perinde, atque is fuit, rectè tibi còscio adueniat. Expergiscere, & teipsum reuoca, somnoq; discusso cogitans quæ te in omnia perturbarint, vigilans ea intuere, ut illa inspexisti. Ex corpusculo & anima consto. Corpusculo nihil interest inter res: neque enim potest discrimen statuere. Rationi autem inter ea discrimen nullum habetur, quæ nò sunt ipsius actiones: has verò omnes in sua habet potestate. Quod ipsum tantum est de præsentibus accipiendum, præteritæ enim & futuræ animi actiones, ipsæ quoque nullum habent iam discrimen. Manui ac pedi, dum suum agunt officium, nullus est præter naturam labor: ita homini quoque ea agenti quæ ipsius sunt partium, nullus est præter naturam labor: ergo ne malum quidem. Quot voluptatibus, ac quantis frui contigit latronibus, cinædis, parricidis, tyrannis? Nonne vides, ut qui sordidas profitentur artes, vsq; ad certum finem se priuatis hominibus accommodent? nihilominus

minus tamen suę artis rationem retinēt, neq; ab ea decedere volunt. Nōne autē turpe sit, si architectus & medicus magis suę artis rationē reuereatur: quàm suam homo, quę quidem ei est cum Deo communis? Asia & Europa, anguli sunt mundi: vniuersum mare, gutta mundi: Athos, glebula mundi: omne instans tempus, punctum est æternitatis. Omnia sunt parua, mobilia, interitui obiecta: omnia inde veniunt, profecta à principe vniuersi, aut per consequentiam. Etenim rictus leonis, lethalia venena, omniaque maleficia (vt spina, cœnum) pulcrarum & bonarum rerum sunt additamenta. Non igitur ea aliena ab eo quod colis imaginare, sed fontem omnium rerum considera. Qui præsentia cernit, omnia vidit quæ ab æterno fuerunt, & in infinitum vsq; erunt. Omnia enim sunt eiusdē generis, & conformia. Sæpenumero cogita de omnium in hoc vniuerso rerum connexu, mutuaq; affectione. Quodam enim modo omnia inuicem sunt implicata, eaq; ratione amica mutuo. Aliud enim ex alio consequitur, propter constantem motum, ac conspirationem & vnitionem (vt ita dicam) substantię. Qui
bus

bus negocijs addictus es forte tua, his te accommoda: & quibus te hominibus fatum adiūxit, eos amore, idq; vero, prosequere. Organa, instrumenta, vasa, quū id agunt cuius gratia sunt adornata, bene habēt: & quidem is qui ea parauit, abest ab ipsis. At in his quæ natura continentur, remanet, intusq; est vis ea paratrix. itaq; tanto magis honoranda est: & existimandū, si secundum eius voluntatem agere perseueres, omnia tibi secundū mē tē esse: idēq; de alijs hominib. omnib. intellige. Quodcunq; ex ijs reb. quæ extrate, neq; in tua voluntate sunt positæ, tibi proposueris, boni vel mali nomine, id si vel vt malū tibi cōtingat, vel si, cū pro bono ducas, adipisci non possis, efficiet vt & deos incuses, & odio habeas homines qui in causa sunt, aut eo certē nomine suspecti habētur, q, vel malum hoc habeas, vel bono careas. Propter hęc rerū differētiā, quā ipsi statuimus, fit, vt multa peccemus. Quòd si sola ea quæ in nobis sunt posita, bona & mala tractaremus, nihil causę restaret cur aut Deū incusaremus, aut cum hominib. inimicicias suscipere-
mus. Omnes ad eundem finem & effectum agimus: pars scientes, & certo or-

dine : pars inſcij. Quemadmodum & dormientes Heracletus (ni fallor) dixit eſſe operarios , qui adiuuent ſuâ operâ hæc quæ in mundo fiunt. Alius autem alia ratione id opus adiuuat. ſuperuacanea opera eſt eius qui reprehendit, & reſcindi conatur ijs quæ fiunt, eaq; reſcindere: nam & hoc vtitur mûdus. Proinde animum aduerte, in quorû tu te numero reputes. Nam administrator huius vniuerſi, vtiq; te vtitur rectè, & accipiet te inter cooperarios. Tu verò ne ſis huiusmodi eorum pars, qualis eſt in fabula vilis ille & ridiculus verſus, cuius mentionem Chryſippus facit: Sólne pluuię munia obire cupit, aut Æſculapius terræ frugem ferentis? Quid verò ſidera, an' nò diuerſa quidem ſingulis eſt actio, quæ tamen ad commune opus conferat? Quod ſi de me & his quæ mihi euenire debuerunt, dii conſultauerunt, rectè nimirum mihi conſuluerunt. Nam Deum ſine cõſilio agentē ne cogitare quidem facile eſt: quæ aut fuiſſet cauſa, propter quam malè mihi conſultum voluiſſet? quid inde ad deos, & ad vniuerſum (cuius maximè habēt rationem) fructus rediſſet? Sin de me priuato nihil conſultauerunt, at de vniuerſo

vniuerso vtique rationes duxerunt: ex quo cum ea consequuntur quæ mihi eueniunt, non debet me eorum pœnitere. Sanè de nulla re eos consilium inire, impium est credere: aut ne sacrificandum, ne precandum, ne iurandum quidem, neque quicquam eorum faciendum, quæ singula tanquam cum præsentibus & vnâ viuentibus dijs agimus. Sed tamen si nihil illi de nobis statuerunt, licet mihi de meipso consilium capere, ac de mea vtilitate deliberare. Vtile autem est vnicuique id, quod est naturæ eius & constructioni consentaneum. At natura mea rationis est compos, & ciuili cœtui accommodata. Ciuitas mihi est & patria, quatenus quidem Antoninus sum, Roma: quatenus homo, mundus. hæc igitur tantum mihi sunt vtilia, quæ his ciuitatibus conducunt. Quæ singulis eueniunt, ea profunt vniuerso: id erat satis scire. Sed & hoc addendum, quod si animaduertere velis, vbique videbis: quæ homini, aut alijs hominibus * Sed nunc vocabulum Vtilis accipiamus latius, vt etiam medijs rebus pateat. Quæ in theatro aut similibus locis vides, ea quum semper eadem spectentur,

& vniformia, spectaculi satietatem afferunt. Id etiam de tota vita sentiendum. Omnia enim superiora & inferiora eadem sunt, & ex iisdem causis extiterunt. Quò vsq; igitur? Adfiduò omnis generis homines considera, qui ex omnis generis professionibus & nationibus mortui sunt: ita vt etiam vsque ad Philistionem, Phœbum, & Origanionem descendas. Hic sanè cogitandum, idem euenturum nobis, quod accidit tot eloquentibus oratoribus, tot grauibus philosophis: Heraclito, Pythagoræ, Socrati: tot Heroibus prius, deinde tot ducibus, tyrannis: tum Eudoxo, Hipparcho, Archimedi, alij acutis ingenijs, magnanimis, laboriosis, callidis, contumacibus: his ipsis qui caducam hanc & in dies durantem vitam hominum subsannarunt, vt Menippo & similibus. Hos omnes cogitandum est dudum esse mortuos: quid autem mali inde habent? Quid hi, quorum ne extant quidem nomina? Vnum hoc summi est precij, veritate & iusticia seruata, mendacibus & iniurijs hominibus placidum viuere. Cùm teipsum oblectare vis, cogita virtutes eorum qui viuunt tecum: strenuitatem eius, illius vere-

verecūdiam aut liberalitatem, aut aliud quippiam. Nihil enim est, quòd tantam afferat læticiam, quantam similitudines virtutum in eorum quibuscum viuimus moribus expressæ, ac sese confertim offerentes conspectui. itaq; in promptu habēdæ. Non iniquè fers, tot libras te appendere, & nō trecentas: ita etiam quòd annorum certum, & eo nō maiorem viues numerum, indignari non debes. Etenim vt corporis tantam, quanta tibi est tributa, portionem probas: ita & de tempore annitendum est, nobis vt persuadeamus. Etiam inuitis hominibus, id agendum non est, quod iusticiæ ratio iubet. Quod si quis vi te impediat, transi ad æquanimitatem, eoq; impedimento ad alterius virtutis opus abutere: memor, tecum exceptione quadã instituere actionem, neq; ea appetere quæ fieri nequeāt. Itaq; is fuit impetus animi tui: cui satisfiat, si id cuius causa citatus es, consequatur. Gloriæ cupidus, alienam actionem pro suo bono reputat. voluptuarius affectionem, qua ipse afficitur: mente verò præditus, suam actionem. Licet etiam nihil de his existimare. ipsæ enim res non sunt eius naturæ, vt iudicium nostrum

efficiant. Adsuefac te, vt alio docente cogitationes non aliò diuertas, sed totus animo dicentis sis intentus. Quod aluea ri nò prodest, id ne api quidem prodest. Si nauæ malè gubernent, aut non rectè curentur ægroti, dicunt: Alius erat quærendus, cui me committerem: aut, quomodo hic salutem nauigantibus vel ægrotis sanitatem afferreret? * Quàm multi iam vnà cum his, quibuscum in mūdum venerunt, ex mundo excefferunt? Morbo regio laborantibus mel amarum videtur: morsis à rabida bestia, aqua est timori: pueris spherula pulcra est. Quid ergo irascor? aut tibi minor vis videtur esse falsitatis, quàm bilis apud ictericum, aut veneni apud morsum à rabioso animalis? Nemo prohibebit, quin secūdem rationem tuæ naturæ viuas: neque tibi quicquam accidet, quod sit contra rationem vniuersi. Quales sunt illi, quibus cupimus placere: aut propter quid, quod eis supersit, aut per quas actiones? quàm celeriter æuum omnia abscondet:

imò quàm multa iam
nunc occultauit?

M. ANTO-